

Hur skapar man en bra enkät?

Robert Lundqvist
Statistiker, FoU-enheten
Region Norrbotten

Enkäter...

- Utvärdering efter utbildningar, seminarier,...
- Forskning
- Patientenkäter
 - Frågor om bemötande
 - Vad tycker inneliggande patienter om maten som serveras?
 - Kliniska frågor, ex skattningsskalor för allehanda tillstånd
- Marknadsundersökningar
- Internt bruk, frågor till verksamheterna

Några vanliga användargrupper

- Doktorander/forskare
- Uppföljning i verksamheten: vårdskador, patientenkäter,...
- Kliniker som vill få ett sätt att samla in och sammanställa information om sina patienter i utvecklingsprojekt
- Ekonomer/handläggare/utredare/...
- Kvalitetsansvariga
- ...

Tekniska lösningar

- Pappersformulär
- Webbenkäter
- Korta frågor med sms
- Telefonintervjuer
- Strukturerade intervjuer med fasta frågor
- Blandningar...

Utmaningar och svårigheter

- Svårare att nå människor, många kanaler, inte bara pappersbrev eller fasta telefoner
- I forskning har det blivit större formella krav med långa texter för samtycket, kan upplevas krångligt eller t o m avskräckande
- Telefonintervjuer svåra eftersom många inte svarar på samtal från okända nummer
- Svarsbenägenheten har i många enkäter avtagit

Representativitet eller hög svarsfrekvens?

- I princip bra med hög svarsfrekvens
- Om det finns en systematik bakom bortfallet kan ökade ansträngningar att få in svar leda till ännu skevare svar. Du får in ännu fler svar från de som är mer benägna att svara, men fortfarande få svar från de som inte är det.
- SCB hade tidigare ”garantier” i sina uppdragsenkäter om en lägsta svarsfrekvens. Kan kanske fortfarande hända, men de verkar inte se detta som en självklar kvalitetsindikator.

Checklista för konstruktionen

Hämtat från "Statistisk undersökningsmetodik" av Sven Eriksson

- Är språket enkelt så det förstås av alla respondenter?
- Kan frågan göras kortare?
- Är frågan tillräckligt exakt formulerad?
- Är frågan negerad?
- Är frågan ledande eller prestigeladdad?
- Kommer viktigaste ledet i frågan sist?
- Är frågan relevant för alla?
- Har alla respondenter information nog för att besvara frågan?
- Kan frågan delas upp i två eller flera frågor?
- Är svarsalternativen uttömmande?
- Är svarsalternativen varandra uteslutande?
- Kommer svarsalternativen i samma ordningsföljd på frågor med samma alternativ?
- Är ordningsföljden mellan frågor lämplig?
- Är uppdelningen på block lämplig?
- Är det möjligt att slopa några frågor?

Givet alla svårigheter, hur gör man en bra enkät?

- Några självklarheter
 - Den ska upplevas relevant för de svarande
 - Det ska vara lätt att förstå frågor och svarsalternativ
 - Alla ska kunna besvara frågorna, även om det blir diffusa svar typ "Annat..." eller "Kan inte uttala mig"
 - Det ska kännas angeläget att svara på frågorna, den svarande gör dig faktiskt en tjänst
- Försök förmedla en attityd där du signalerar intresse för den svarande
- Tänk på den svarande som en person du har en "fingerad dialog" med

Teknik/medium?

- Pappersenkäter?
 - Enkla, men kan ge efterarbete med inläsning av svar
 - Överlägsna i många situationer: patientenkäter, kursutvärderingar,...
 - Det finns enkätsystem som klarar inskanning av pappersenkäter
- Webbenkäter?
 - Enkla, det finns många system – både kommersiella och fritt tillgängliga
 - Snabb hantering, kan ge svar i realtid
 - Ofta sämre svarsfrekvens
- Blandningar
 - Webb/mobil + papper + sms-påminnelser med länk + intervjuer +...?

Erfarenheter från arbete i några olika system

- Kort är bättre än långt
- System för webbenkäter har i grunden samma funktioner, de flesta är bra
- Gratis-system kan vara tveksamma, export av data för fortsatt bearbetning kan vara svår eller ge material med besvärlig struktur
- Underskatta inte pappersenkäter!
 - Logistiken kan bli enklare än att skicka ut länk
 - Mer direkt kontakt med de svarande
 - Kan uppfattas som "seriöst" för att det för många är ovanligt med brev
- Bra med stöd för inskanning av pappersenkäter
- Ovanstående synpunkter om webbenkäter kan vara föråldrade...

Några exempel att fundera på (1)

- Från firma som jobbar med medarbetarundersökningar:
 1. Deltar du i vård- och omsorgsplaneringen för dem du hjälper?
 2. Vilket år fick du senast utbildning i förflyttningsteknik?
 3. Anser du att den dokumentation du måste göra i arbetet är meningsfull för verksamheten?

Exempel (2)

- Folkhälsomyndigheten "Hälsa på lika villkor" (2a+2b)

Exempel (3)

- [Frågor om våld, Region VG](#)

Påståendefrågor - typ "Samarbetet med min chef är bra"

- Ofta mindre lyckade frågor
- Låt frågan vara så neutral som möjligt
 - Få värderade eller värderande ord, helst inga alls
- Om värdering ska göras, låt de värderande orden komma med i svarsalternativen
- En fördel med "påståendefrågor" är att layouten ofta kan göras kompakt

Påståendefrågor?

- Hur ställer du dig till följande påståenden?
 - Föreläsningen om enkätkonstruktion var mycket bra
Håller inte alls med <----> Håller med helt och fullt
eller...
- Vad tycker du om föreläsningen om enkätkonstruktion?
 - Den var mycket bra <----> Den var mycket dålig

Exempel att resonera om

- Ur enkät i MONICA-screening 2022:
"Har din partner eller någon annan för dig betydelsefull person någon gång gjort dig illa fysiskt på något sätt t. ex. luggat, knuffat, slagit eller sparkat dig? (Gäller efter 18 års ålder)"

_ Ja men inte senaste året
_ Ja, senaste året
_ Nej

Våldsfrågan

- Bättre med annan ordföljd? Definition först, fråga sist?
 - "Säg att vi med *våld i nära relation* menar en situation där en person luggar, knuffar, slår eller sparkar en annan närstående. Har du blivit utsatt för sådant våld?"
- Bättre att utelämna försök till avgränsning? Tillåta att den svarande gör egen definition?
 - "Har du upplevt att närstående utövat våld mot dig?"

Hur undvika de vanligaste misstagen?

- Se till att du frågar om en sak i taget
- Om en fråga blir lång, se om den ska formuleras om med "omvänd ordföljd" eller kan styckas upp i flera meningar
- Testa! Räkna alltid med (minst) en pilotenkät.
 - Utgå från att du inte kommer att få till en bra enkät i första försöket, så det måste finnas tid att testa
 - Skicka ut enkäten till några personer som kan området
 - Skicka också ut enkäten till personer som *inte* kan området utan är mer som de svarande

Kan man få de tänkta respondenterna att vara mindre benägna att avstå/slänga bort enkäten?

- En bra enkät är en förutsättning
- Kort meddelande i förväg har ofta bra effekt
 - Vykort
 - Kort brev
 - Sms
- Information "Snart kommer du att få ett brev med en enkät om..."

Enkäter/clinical report forms i forskning

- Ingen avgörande skillnad mellan en enkät och en CRF
- Det ska vara lätt att förstå och se vad och hur data ska registreras
- Lägg gärna till "spärrar" som gör det svårare att mata in annat än det som är tänkt
 - "Verifiering" i Excel om manuell inmatning ska göras
 - Styrning av frågor i webbformulär: bara siffror, bara text,...
- Använd gärna system som ex REDCap för hantering av CRF

Enkäter för att samla in uppgifter från verksamheten?

- Hos oss i Region Norrbotten, vanligt med frågor till verksamheterna
 - Hur jobbar enheten med brandskydd?
 - Hur arbetar ni med förebyggande av trycksår?
 - Rapportering av förekomst av vårdskador
- Bryter lite mot "enkätlogiken" där svar oftast kan vara anonyma
- Enkätmaskineriet ofta inte optimalt för den här typen av datainhämtning

Statistiska vinklar

- Räkna ex Cronbachs alfa, ett mått tänkt att sätta siffra på reliabilitet?
- Olika multivariata metoder för att validera giltigheten i enkät?
- Siffror *efter* svar kommit in kan inte ersätta bra frågor och bra svarsalternativ
 - Språk
 - Layout
 - Anpassning till målgruppens förutsättningar

Lästips

- SCB, "Frågeteknik", <https://scb.se/dokumentation/statistikguiden/undersokning-och-urval/frageteknik>
- Marika Wenemark, "Enkätmetodik – att planera och genomföra en undersökning", Liber, 2023
- Anders Persson (red), "[Frågor och svar – om frågekonstruktion i enkäter och intervjuundersökningar](#)", SCB, 2016

Lunchföreläsningar?

- Ungefär var tredje vecka
- <https://canvas.umu.se/courses/2600>

Forum Norr

- Stöd för kliniska studier i norra sjukvårdsregionen
 - Praktiskt
 - Rådgivning
 - Avtal
 - Statistik
 -
- <https://www.kliniskastudier.se/forum-norr>